

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi öljysuojarahastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi annetun hallituksen esityksen (HE 119/2004 vp) täydentämisestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan täydennettäväksi eduskunnalle annettua hallituksen esitystä laiksi öljysuojarahastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi siten, että öljysuojarahastosta voitaisiin korvata valtiolle alusöljyvahinkojen torjuntakaluston hankintakustannusten lisäksi myös torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia.

Merenkulkulaitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen käyttöön on tarkoitettu pitkäaikaisella rahtaussopimuksella hankkia uusi monitoimimurtaja, joka varustettaisiin myös öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaan. Murtajan öljyntorjuntaan vuodesta 2007 alkaen kohdistuvat noin 2,4 miljoonan euron käyttökustan-

nukset korvattaisiin pääosin öljysuojarahastosta. Tämän lisäksi rahastosta voisi esityksen mukaan korvata myös muita torjuntavalmiuden ylläpidosta valtiolle aiheutuvia kustannuksia, joiden määrä on viime vuosina ollut noin 1,8 miljoonaa euroa.

Rahaston maksuvalmiuden turvaamiseksi esityksessä ehdotetaan, että öljysuojamaksu korotettaisiin 0,50 euroon öljytonnilta. Korotettua maksua perittäisiin lain voimaantuloa lähtien ja sen tuotto rahastolle olisi arviolta noin 7,5 miljoonaa euroa vuodessa..

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Alkuperäinen hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä Eduskunnalle laiksi öljysuojarahastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 119/2004 vp) ehdotetaan, että öljysuojarahastosta voitaisiin korvata harkinnanvaraisesti valtiolle alusöljyvahinkojen torjuntakaluston hankkimisesta aiheutuvia kustannuksia. Vastaava säännös sisältyy voimassaolevaan lakiin öljysuojarahastosta.

Öljyn maahantuonnista ja kauttakuljetuksista perittävää öljysuojamaksua on öljysuojarahastosta annetun lain 2 ja 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetulla lailla (1012/2002) korotettu 0,37 eurosta 0,60 euroon öljytonnilta vuosiksi 2003—2004. Alkuperäisen hallituksen esityksen perustelujen mukaan hallituksen tarkoituksena on esittää määräaikaisen lain voimassaolon jatkamista vuodelta eli vuoden 2005 loppuun. Esityksessä ei ehdoteta maksun pysyvää korottamista sen jälkeen, kun määräaikaisen lain voimassaolo lakkaa.

2. Esityksen tavoitteet ja ehdotetut muutokset

Merenkulkulaitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen käyttöön on tarkoitettu hankkia uusi öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaan varustettu monitoimimurtaja pitkäaikaisella rahtaussopimuksella avoimen tarjouskilpailun perusteella. Valtion vuoden 2005 talousarvioon on tarkoitettu sisällyttää tätä tarkoittava tilausvaltuus. Monitoimimurtajan palvelujen hankinnalla varaudutaan osaltaan Suomenlahden öljykuljetusten kasvamisesta aiheutuneisiin riskeihin. Monitoimimurtajan hankintakustannusten öljyntorjuntaan kohdistuvaa osuutta vastaavan palvelumaksun korvaaminen valtiolle öljysuojarahastosta edellyttää, että eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen sisältyvää ehdotusta laiksi öljysuojarahastosta täydennetään.

Esityksen tavoitteena on, että valtiolle voitaisiin jatkossa korvata öljysuojarahastosta alusöljyvahinkojen torjuntakaluston hankintakustannusten lisäksi myös tällaisen kalus-

ton käyttökustannuksia ja muita torjuntavalmiuden ylläpitokustannuksia. Öljysuojarahastoa koskevan lakiehdotuksen 18 §:n α-sikkaa ehdotetaan tämän vuoksi muutettavaksi ja pykälää täydennettäväksi siten, että valtiolle voidaan korvata myös alusöljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuneita kustannuksia. Korvaukset olisivat harkinnanvaraisia ja niistä päättäisi öljysuojarahaston hallitus. Selvyyden vuoksi 18 § ehdotetaan jaettavaksi kahteen momenttiin siten, että 1 momentti koskisi valtion korvauksia ja 2 momentti Ahvenanmaan maakunnan korvauksia.

Monitoimimurtajahankkeessa ja muissa viime vuosien torjunta-alushankkeissa on kysymys varautumisesta erityisesti Venäjän ja Viron huomattavasti kasvaneiden öljykuljetusten aiheuttamiin lisääntyviin riskeihin. Öljykuljetusten määrä Suomenlahdella on tänä vuonna arviolta jo noin 100 miljoonaa tonnia, josta Suomen oman öljytuonnin ja -viennin sekä rannikkoliikenteen osuus on vähemmän kuin 20 miljoonaa tonnia. Tämän vuoksi on pidettävä kohtuullisena, että vain osa torjuntavalmiuden parantamisesta valtiolle aiheutuvista kustannuksista korvataan öljysuojarahastosta ja osa katetaan lopullisesti, kuten tähänkin asti, valtion talousarviosta.

Uuden monitoimimurtajan käyttömaksut jaettaisiin merenkulkulaitoksen ja Suomen ympäristökeskuksen kesken. Suomen ympäristökeskuksen maksettavaksi tulisi arviolta 2,4 miljoonaa euroa vuodessa, mistä noin 1,7 miljoonaa euroa kohdistuisi murtajan investointikustannusten kattamiseen. Lisäksi Suomen ympäristökeskus käyttää tällä hetkellä valtion talousarvion momentille 35.10.27 (Ympäristövahinkojen torjunta) osoitetuista määrärahoista noin 1,8 miljoonaa euroa alusöljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitoon. Esityksen tavoitteena on, että huomattava osa näistä kustannuksista voitaisiin korvata valtiolle öljysuojarahastosta. Tämän vuoksi on tarpeen muuttaa eduskunnan käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen 5 §:ää siten, että öljysuojamaksu korotettaisiin 0,50 euroon tonnilta. Tällä varmistettaisiin se, etteivät öljysuojarahaston maksuvalmius ja muiden korvaukseen oikeutettujen mahdollisuudet saada rahastosta korvausta vaarantuisi.

Eduskunnan käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan eduskunnalle oli tarkoitus antaa erikseen esitys öljysuojarahastosta annetun lain 2 ja 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta annetun lain voimassaolon jatkamisesta. Lain voimassaolon jatkaminen ei kuitenkaan ole tarpeen, jos tässä esityksessä ehdotettu öljysuojamaksun korotus tulee voimaan samasta ajankohdasta kuin öljysuojarahastoa koskeva uusi laki. Tavoitteena on, että laki tulisi voimaan vuoden 2005 alusta. Sen vuoksi ehdotetaan alkupe räiseen hallituksen esitykseen sisältyvän voimaantulosäännöksen (31 §) muuttamista siten, että pykälästä poistetaan lain porrastetun voimaantuloa koskevat maininnat.

3. Esityksen vaikutukset

Ehdotettu öljysuojamaksun korotus kohdistuisi Suomeen maahantuotavaan tai Suomen kautta kuljetettavaan öljyyn. Korotus olisi 0,13 euroa tonnilta, mikä vastaa noin 0,15 prosenttia raakaöljyn keskihinnasta (35 dollaria tynnyriltä eli 82 euroa tonnilta). Öljysuojarahaston maksutulokertymä lisääntyisi korotuksen johdosta arviolta noin 1,9 miljoonalla eurolla vuodessa ja olisi siten noin 7,5 miljoonaa euroa.

Rahaston menot tulisivat lisääntymään ehdotetun 18 §:n muutoksen johdosta. Monitoimimurtajan öljyntorjuntaan kohdistuvien noin 2,4 miljoonan euron käyttökustannusten ja muiden valtion torjuntavalmiuden ylläpitokustannusten korvaaminen on tarkoitus kattaa pääosin rahaston tulokertymän lisäyksellä. Tästä syystä esitys ei vaikuttaisi alueellisten pelastusviranomaisten eikä muiden lakisääteisiin korvauksiin oikeutettujen korvausenhakijoiden mahdollisuuksiin saada korvauksia öljysuojarahastosta.

Monitoimimurtajasta aiheutuisi kustannuksia vasta vuodesta 2007 alkaen. Öljysuojamaksua korotettaisiin kuitenkin jo lain arvioidusta voimaantulosta eli vuoden 2005 alusta lukien. Tämä seikka yhdessä vuosiksi 2003-2004 korotetun maksun aiheuttaman tulokertymän lisäyksen kanssa mahdollistaa öljysuojarahaston johtokunnan arvion mukaan 6-8 miljoonan euron suuruisen korvausten maksamisen vuosina 2005-2006 muun muassa Rajavartiolaitoksen ulkovartiolaivojen d-

lyntorjuntakäyttöön varustamisesta aiheutuviin kustannuksiin. Rahaston menokehityksen ennakointi on kuitenkin vaikeaa muun muassa siitä syystä, että pelastustoimen alueet ovat vasta aloittaneet toimintansa ja alueelliset torjuntasuunnitelmat ovat vielä laatimatta.

Esityksellä ei ole sinällään ympäristövaikutuksia. Välillisesti sillä kuitenkin parannettaisiin Suomen valmiutta torjua öljyvahinkoja myös talvikautena ja ankarassa merenkäynnissä turvaamalla tällaisiin olosuhteisiin soveltuvan monitoimimurtajan hankinta.

4. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä ympäristöministeriössä. Siitä on pyydetty lausunnot valtiovarainministeriöltä, Suomen Kuntaliitolta, öljysuojarahaston johtokunnalta sekä Öljy- ja Kaasualan Keskusliitolta. Öljy- ja Kaasualan Keskusliitto vastustaa ehdotettua lainmuutosta.

5. Voimaantulo

Ehdotettujen lainmuutosten olisi tultava voimaan samanaikaisesti eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen laiksi öljysuojarahastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi sisältyvien lakiehdotusten voimaantulon kanssa osana ehdotettua uutta lakia öljysuojarahastosta. Mainitun hallituksen esityksen mukaan laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2005.

6. Suhde perustuslakiin ja sääätämisjärjestys

Perustuslain 87 §:n mukaan valtion talousarvion ulkopuolisen rahaston perustamista taikka tällaisen rahaston tai sen käyttötarkoituksen olennaista laajentamista tarkoittavan lakiehdotuksen hyväksymiseen vaaditaan eduskunnassa vähintään kahden kolmasosan enemmistö annetuista äänistä. Hallituksen

käsityksen mukaan tässä esityksessä ehdotettu öljysuojamaksun korotus ei merkitse rahaston olennaista laajentamista. Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin ottanut kantaa esityksiin, joissa ehdotettiin öljysuojarahaston pääoman ylä- ja alarajojen kaksinkertaistamista. Valiokunta päätyi tuolloin puoltamaan tavallista lainsäätämisyjärjestystä (PeVL 19/1989 vp ja 1/1997 vp).

Valtion öljyntorjuntavalmiuden ylläpito-kustannusten korvaamista koskevan säännösehdoituksen tarkoituksena on muun muassa helpottaa sopeutumista uuteen tilanteeseen, jossa valtion viranomaisten öljyntorjuntavalmiutta parannetaan pitkäaikaisin vuokraopimuksin julkisilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta. Sen lisäksi ehdotus mahdollistaa muusta alusöljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuvien kustannusten korvaamisen valtiolle. Ehdotus merkitsee näin ollen öljysuojarahaston varojen käytön laajentamista sellaisten kustannusten korvaamiseen, joihin rahaston varoja ei ole tähän saakka voinut käyttää. Nämä kustannukset on tarkoitus kattaa öljysuojamaksun korottamisesta johtuvalla rahaston tulojen lisäyksellä. Hallitus katsoo, että rahaston käyttö-tarkoituksen laajentamista ei kuitenkaan voida pitää niin olennaisena, että lakiehdotuksen hyväksyminen tämänkään johdosta edellyttäisi perustuslain 87 §:ssä säädettyä erityistä lainsäätämisyjärjestystä.

Perustuslakivaliokunta antaa lausuntonsa alkuperäisestä hallituksen esityksestä. Sen varmistamiseksi, että myös tähän täydentävään esitykseen sisältyvä lakiehdotus on sopusoinnussa perustuslain 87 §:ssä säädettyjen edellytysten kanssa, hallitus pitää suotavana, että esityksestä pyydetään perustuslaki valiokunnan lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat täydennykset hallituksen esitykseen Eduskunnalle laiksi öljysuojarahastosta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi:

Laki**öljysuojarahastosta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

5 §

Öljysuojamaksun suuruus

Öljysuojarahastoon peritään maahan-
tuodusta ja Suomen kautta kuljetetusta öljysuojamaksullisesta öljystä öljysuojamaksua 0,50 euroa jokaiselta täydeltä tonnilta. Maksu peritään kaksinkertaisena, jos öljy kuljetetaan säiliöaluksella, jota ei ole varustettu koko lastisäiliöosan alueelta kaksoispohjalla. Jos on epäselvyyttä siitä, onko öljysuojamaksu perittävä korotettuna, tulliviran-omaisten on hankittava ennen asian ratkaisemista lausunto asianomaiselta merenkulkupiiriltä. Merenkululaitos antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset siitä, milloin säiliöaluksella on katsottava olevan kaksoispohja.

18 §

Harkinnanvarainen korvaus torjuntakaluston hankkimisesta ja torjuntavalmiuden ylläpidosta

Öljysuojarahastosta voidaan korvata valtiolle aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetussa laissa tarkoitettuja alusöljyvahinkojen torjuntakaluston hankkimisesta ja torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuneita kustannuksia.

Öljysuojarahastosta voidaan lisäksi korvata Ahvenanmaan maakunnalle alusöljyvahinkojen torjuntakaluston hankkimisesta aiheutuneita kustannuksia.

31 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä kuu-
ta 200 .

Tällä lailla kumotaan öljysuojarahastosta 24 päivänä toukokuuta 1974 annettu laki (379/1974) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ennen tämän lain voimaantumista voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 10 päivänä syyskuuta 2004

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Ympäristöministeri *Jan-Erik Enestam*